

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Добринка Станчева Пейчева, дн

на

дисертационен труд

на тема:

„ИНОВАТИВНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ В КОНТЕКСТА НА ЕВРОПЕЙСКОТО ИНТЕГРАЦИОННО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

**за придобиване на образователна и научна степен
„ДОКТОР“**

**в професионално направление 3.1.Социология,
антропология и науки за културата**

Докторант: Даниела Миланова

Научен ръководител: проф. д.н. Валентина Миленкова

Основанието ми за участие в Научното жури се базира на официална заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ № 41 от 17.01/2024 за определяне на състав на Научното жури в съгласие със Закона за развитие на академичния състав в Република България

1. Информация за дисертантката

От биографската справка става ясно, че Даниела Милановаа е докторант в редовна форма на обучение в катедра „Социология“ при Югозападен университет „Неофит Рилски“ Благоевград с научен ръководител проф. дн Валентина Миленкова в ПН 3.1 Социология, антропология и науки за културата“. Завършила е бакалавърска и магистърска степен по история в Югозападен университет и е дългогодишен учител в

Кочериново. По тематиката на дисертационния труд има 4 годишен професионален опит като учител по „Фолклор на етносите – ромски фолклор и като профилиран специалист в работа с ромски деца и родители. Многогодишен опит има като **председател на Сдружение „Заедно за Успех” с.Бараково.**

Даниела Миланова е **участвала в няколко научно- изследователски проекта** : „Когато сме заедно-успяваме“ – тригодишна програма, която се реализира от Център Амалипе с подкрепата на Фондация „Америка за България” с период на реализация – 2011- 2012г; проект “Образование” - ФАР ; проект “Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствени групи в неравностойно положение със специален фокус върху ромите” / PHAR BG 2005/17-353.01.03, EuropeAid/122905/D/SER/BG/; проект „ Грижа и обич за всяко дете,, към ЦОИДУЕМ.

Докторантката Даниела Миланова е разработила дисертацията си в срок, започвайки през 2020г. и завършва през 2023г. като всички докторантски изпити е взела с отличен успех.

2.Обща характеристика на дисертационния труд

Проблематиката на дисертационния труд **„Иновативни образователни проекти в контекста на европейското интеграционно взаимодействие“** е с непреходна актуалност, тъй като причисляването на България в Европейския съюз от 01.01.2007 г. и гарантира пълноправно членство в търсенето и вземането на решения, включително и по проблемите на европейското интеграционно взаимодействие. Навлизането на новите информационни технологии промениха и реструктурираха този процес, а периодът съвпада и със засилване на ролята на европейските проекти за стимулиране на научното интеграционно взаимодействие, в това число и засилване ролята на проектите в образователната сфера. Стартира процес на разнообразяване на възможностите за кроскултурно европейско взаимодействие, в резултат на който допълнително се предизвика интерес у учащите се и преподавателите от европейските страни да си сътрудничат, допринасяйки за успешност на интеграционните процеси като цяло в целия Европейски съюз.

Чрез инструментите на разгръщащите се международни проектни изследвания в рамките на Съюза, и главно чрез осигурената дигитална прозрачност на специализираните евроструктури в конкретните области, включително и в областта на образованието и науката, се лансират проектни инициативи, публикуват се покани за изследователски проекти и за участие, разясняват се изисквания и критерии за

допустимост, чрез специализирани сайтове, включително и на местно ниво чрез националните инструменти. Съкрати се времето за търсене на проекти, за повишаване на нивото на самата проектна активност, за инициативи отдолу нагоре, за подобряване на сътрудничеството и взаимния интерес, включително за осигуряване на нови успешни форми за интеграция, респективно за търсене и прилагане на нови форми за интеграционни процеси вътре в отделните страни. Актуалността на дисертационния труд в този смисъл не само не буди съмнение, но и напротив- дисертацията е с непреходна актуалност.

Значимостта на дисертационния труд, от своя страна, произтича също от непреходната необходимост да се търсят и намират нови подходи за интегрираност и взаимодействия на учените в рамките на европейското пространство за търсене и проверка на доказателства, за мултиплициране на приноси, за споделяне на опит и инициативи в рамките на конкретни страни с интеграционни проблеми и с новопоявяващи се такива. Дисертационният труд в този смисъл отговаря напълно на „аджедата“ на деня и на значимостта на вътрешно интеграционните процеси, тъй като е проблем на немалък брой ученици, училища, на семейства, и в крайна сметка- на цели общности и общества.

Дисертабилността на предложения труд произтича от необходимостта за продължаване на изследователските търсения за решаване на вътрешно интеграционни състояния, динамизирани се и по линия на появяващи се дигитални разделения, и от необходимостта за търсене на иновативни подходи за съобразяване със съществуващите и новопоявяващите се проблемни реалности. Особено ценно предимство за докторантката е споделеното от нея, че изборът на темата е провокиран от личната ѝ професионална ангажираност с изследваните проблеми и с научно-изследователския и интерес към проектните дейности, за които се спомена в представената информация за докторантката.

Посочената **Цел** на дисертацията „ да представи задълбочен теоретичен обзор на литературата, засягаща социалната интеграция и нейните аспекти, връзката ѝ с европейските ценности и общество, както и на иновативните практики в европейски и национален мащаб за насърчаване процеса на социална интеграция чрез възпитаването на ключовите личностни качества и компетенции за участие в този процес, който теоретичен обзор да позволи обосновано емпирично изследване на ефективността на иновативните практики в образователната система в България, насърчаващи социалното

включване на учениците, и задълбочена дискусия на получените резултати“ (стр.9) възприемам напълно.

Възприемам като релевантни и формулираните от нея задачи да представи различни теории, подходи и съвременни концепти, свързани със социалната интеграция, да проведе авторско социологическо проучване сред ученици и с учители, да покаже и обоснове значението на образователните проекти като фактор за интеграция в съвременни условия, да проучи и анализира ефективността на практиките за социално включване, упражнявани в българските училища, да оцени техния успех в повишаването на професионалния, личностен и граждански капацитет на техните ученици, да идентифицира полезни практики и нужни промени в образователната система, които да допринесат за по-ефективната социална интеграция на учениците в различен културен контекст.

Методология. Дисертационният труд е реализиран на базата на 4 метода: 1. анализ на документи, в това число и на политически документи; 2. вторичен анализ на данни; 3. групова анкета с ученици и 4. стандартизирано интервю с учители.

Груповата анкета е проведена с 53 ученици от гимназиален обучителен етап, а стандартизираното интервю с 6 учители. И двете авторски изследвания не претендират за общовалидност и представителност на получените резултати. Дисертационният труд има релевантна на поставените научноизследователски задачи методология, в която освен теоретичен анализ и успешен опит за концептуализиране на проблема, включва използването на социологически и графични методи.

Тезата на дисертационния труд е, че в съвременните условия на европейска интеграция образователните проекти имат голямо значение за личностното развитие на учениците, допринасяйки за повишаване на знанията и компетентностите им, за обогатяване на техния опит, за разширяване на социалните им умения.

Дисертационният труд отговаря на изискванията за обем (199 стр.) и структурираност на текста. Включва четири глави, библиография и приложения, в които се съдържат разработените изследователски инструменти.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В настоящия дисертационен труд процесите на индивидуална и културна интеграция успешно са позиционирани в образователната институция. Фокусът на разработката е поставен върху образователните проекти и иновациите в тях, които са важна страна в европейското интеграционно взаимодействие. В първа глава е направен успешен опит за аналитично експлициране на литературата за социалната интеграция и връзката ѝ с устойчивото развитие в европейския контекст. Във втора глава втора фокусът сполучливо е насочен към успешните практики за социално включване в контекста на образователната система в България и Европа, непренебрегвайки предизвикателствата пред успешното социално включване на най-маргинализираната група сред българските ученици, а именно – етническите малцинства. В третата глава на дисертационния труд подробно е представен изследователският инструментариум, използван от дисертантката в това число избор на инструменти и тяхното конструиране, целева извадка, процедура и методика за обработка на данни в проучването. В четвърта глава са представени събраните данни и е направено релевантно обобщение на изведени изводи.

Социалната интеграция съвсем резонно е сведена до единството на хората, основано на общи ценности и взаимозависимост, до възникването на междуличностни отношения, интерактивни практики, социални групи и интегрирани индивиди. Основавайки се на ключовите социални компетентности, изведени от Европейската комисия, дисертантката ги концептуализира по посока „да се насърчават още от ранна детска възраст, а след това да бъдат продължително затвърдявани в училище и образователната система; да бъде осигурено висококачествено образование за всички, както и подходящи учебни програми за придобиване на тези компетенции. Акцентирано е, че на учениците следва да бъде указвана подкрепа от страна не само на семейството, но и на учителите, които ги обучават, както и върху възможността те да развият не само изброените компетенции, но и да получат комуникативни и междуличностни умения, да подобрят коефициента на емоционална си интелигентност. Акцентирано е и че коренът на обучаващите се остава гражданското образование.

Намирам самостоятелно значение и принос от страна на дисертантката на изброяването на европейските проекти в областта на образованието, които да послужат на други автори.

В двете авторови изследвания намирам за особено ценно и търсенето на ефекта от извънкласните програми и проекти върху развитието на учениците като пълноценни граждани, способни да се реализират в професионален план и да допринесат за устойчивото развитие на обществото. Оценявам, че събраните данни от учителите в едно училище, в което се осъществяват извънкласни проекти и програми, могат да дадат релевантна информация от наблюденията си върху учениците. Още повече, педагогическите кадри пряко са включени в организирането на тези извънкласни дейности и в техния желан ефект. Споделяйки информация и за трудностите, добрите практики и нуждите при осъществяване на извънкласни проекти и практики те се вписват в процесите на усъвършенстване на гражданското образование и в повишаване на ключовите компетенции на учениците.

4. Бележки и препоръки

1. Бих препоръчала на дисертантката да прецизира употребата на някои специализирани термини и съчетания, свързани с инструментариума на емпиричните изследвания;
2. При отпечатването на дисертационния труд, за което апелирам, препоръчвам при всяко първо позоваване на автори в текста да се съобрази с правилото да изписва и техните лични имена.

5. Приноси

Приемам и адмиравам изредените 6 приноса от докторантката

Допълвам добре изведените изводи и препоръки от страна на дисертантката като допълнителен нейн принос към дисертационното изследване.

Даниела Миланова е усвоила и разкрива много добри изследователски и аналитични умения. Притежава много добър академичен стил. Използвала е релевантна академична литература от български и чуждестранни автори.

Авторефератът и отговаря на дисертационния труд.

Дисертантката има 3 научни статии по темата на дисертационния труд, надвишавайки необходимия брой.

6. Заключение

Всичко положително, казано до тук, ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд на Даниела Миланова. Ще гласувам с „Да“ за присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ по социология на Даниела Миланова по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Рецензент: Проф. д.н. Добринка Ст. Пейчева

04. 02.2024 г.

Благоевград

REVIEW

by Prof. D.Sc. Dobrinka Stancheva Peicheva,

on

dissertation work

on the subject:

"INNOVATIVE EDUCATIONAL PROJECTS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATIVE INTERACTION

for the acquisition of an educational and scientific degree "DOCTOR"

in professional direction 3.1. Sociology, anthropology, and cultural sciences

Doctoral student: Daniela Milanova

Scientific supervisor: Prof. D.Sc. Valentina Milenkova

My reason for participating in the Scientific Jury is based on an official order from the Rector of the Neofit Rilski University of Applied Sciences No. 41 dated 17.01/2024 to determine the composition of the Scientific Jury under the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria

1. Information about the doctoral student

From the biographical information, it is clear that Daniela Milanovaa is a full-time doctoral student in the Department of Sociology at the Southwestern University "Neofit Rilski" Blagoevgrad with the supervisor Prof. Valentina Milenkova in PN 3.1 Sociology, Anthropology and Cultural Sciences". She graduated with a bachelor's and master's degree in history from Southwestern University and has been a teacher for many years in Kocherinovo. On the subject of her dissertation, she has 4 years of professional experience as a teacher of "Folklore of ethnic

groups - Roma folklore" and as a profiled specialist in working with Roma children and parents. He has many years of experience as the chairman of the "Together for Success" Association in the village of Barakovo.

Daniela Milanova has participated in several research projects: "When we are together we succeed" - a three-year program implemented by the Amalipe Center with the support of the "America for Bulgaria" Foundation with a period of implementation - 2011-2012; "Education" project - PHAR; project "Improving the condition and integration of disadvantaged minority groups with a special focus on the Roma" / PHAR BG 2005/17-353.01.03, EuropeAid/122905/D/SER/BG/;

"Care and love for every child" project at TSOIDUEM.

Ph.D. student Daniela Milanova developed her dissertation on time, starting in 2020. and ends in 2023. she passed all doctoral exams with flying colors.

2. General characteristics of the dissertation work

The issue of the dissertation work "Innovative educational projects in the context of European integration interaction" is of constant relevance, since the inclusion of Bulgaria in the European Union from 01.01.2007 guarantees full membership in the search and decision-making, including on the problems of the European integration interaction. The introduction of new information technologies changed and restructured this process, and the period also coincided with a strengthening of the role of European projects for stimulating scientific integration interaction, including a strengthening of the role of projects in the educational sphere. A process of diversifying the opportunities for cross-cultural European interaction has started, as a result of which the interest of students and teachers from European countries to cooperate has been further aroused, contributing to the success of the integration processes in general throughout the European Union.

Through the instruments of the unfolding international project studies within the Union, and mainly through the ensured digital transparency of the specialized European structures in the specific fields, including in the fields of education and science, project initiatives are launched, invitations for research projects and participation are published, eligibility requirements and criteria are explained through specialized sites, including at the local level through the national instruments. The time for searching for projects, increasing the level of project activity itself,

bottom-up initiatives, improving cooperation and mutual interest, including for ensuring new successful forms of integration, respectively for searching and implementing new forms of integration processes within the individual countries. The relevance of the dissertation work in this sense not only does not arouse doubt, but on the contrary - the dissertation is of permanent relevance.

The significance of the dissertation work, in turn, also stems from the continuous need to seek and find new approaches for integration and interactions of scientists within the European space for searching and verifying evidence, multiplying contributions, for sharing experiences and initiatives within specific countries with integration problems and with newly emerging ones. The dissertation in this sense fully corresponds to the "agenda" of the day and the importance of internal integration processes, as it is a problem of a considerable number of students, schools, families, and in ultimately - of entire communities and societies.

The dissertability of the proposed work stems from the need to continue the research search for solving internal integration states, dynamic and along the lines of emerging digital divides, and from the need to search for innovative approaches to comply with existing and newly emerging problematic realities. A particularly valuable advantage for the doctoral student is the fact that she shared that the choice of the topic was provoked by her professional engagement with the researched problems and with the scientific research and project activities, which were mentioned in the presented information about the doctoral student.

The stated aim of the dissertation "to present an in-depth theoretical overview of the literature affecting social integration and its aspects, its relationship with European values and society, as well as innovative practices on a European and national scale to promote the process of social integration through the education of key personal qualities and competences for participation in this process, which theoretical overview will allow a grounded empirical study of the effectiveness of innovative practices in the educational system in Bulgaria, promoting the social inclusion of students, and an in-depth discussion of the results obtained" (p.9) I fully understand.

I perceive as relevant the tasks formulated by her to present various theories, approaches, and modern concepts related to social integration, to conduct an author's sociological research among students and with teachers, to show and justify the importance of educational projects as a factor for integration in modern conditions, to study and analyze the effectiveness of social inclusion practices practiced in Bulgarian schools, to evaluate their success in increasing the

professional, personal and civic capacity of their students, to identify useful practices and necessary changes in the educational system that contribute to more the effective social integration of students in a different cultural context.

Methodology. The dissertation work was realized based on 4 methods: 1. analysis of documents, including political documents; 2. secondary data analysis; 3. group survey with students and 4. standardized interview with teachers.

The group survey was conducted with 53 high school students and the standardized interview with 6 teachers. Both authors' studies do not claim general validity and representativeness of the obtained results. The dissertation has a methodology relevant to the scientific research tasks, which, in addition to theoretical analysis and a successful attempt to conceptualize the problem, includes the use of sociological and graphic methods.

The thesis of the dissertation is that in the modern conditions of European integration, educational projects are of great importance for the personal development of students, contributing to increasing their knowledge and competencies, enriching their experience, to expanding their social skills.

The dissertation meets the requirements for volume (199 pages) and structure of the text. It includes four chapters, a bibliography, and appendices that contain the research tools developed.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

In the current dissertation, the processes of individual and cultural integration are successfully positioned in the educational institution. The focus of the development is placed on educational projects and innovations in them, which are an important part of the European integration interaction. In the first chapter, a successful attempt was made to analytically explain the literature on social integration and its relationship with sustainable development in the European context. In the second chapter, the focus is successfully directed to the successful practices for social inclusion in the context of the educational system in Bulgaria and Europe, not neglecting the challenges to the successful social inclusion of the most marginalized group among Bulgarian students, namely, the ethnic minorities. In the third chapter of the dissertation, the research toolkit used by the dissertation is presented in detail, including the choice of tools and their construction, target sample, procedure, and methodology for data processing in the

study. In the fourth chapter, the collected data are presented and a relevant summary of the conclusions drawn is made.

Social integration is quite reasonably reduced to the unity of people based on common values and interdependence, to the emergence of interpersonal relations, interactive practices, social groups, and integrated individuals. Building on key social competencies, brought out by the European Commission, the doctoral student conceptualizes them in the direction "to be encouraged from early childhood, and then to be continuously reinforced in school and the educational system; to provide high-quality education for all, as well as appropriate curricula for the acquisition of these competencies. It is emphasized that the students should be given support not only from the family but also from the teachers who teach them, as well as the possibility for them to develop not only the listed competencies but also to gain communication and interpersonal skills, to improve their emotional intelligence quotient. It was emphasized that civic education remains the root of training.

I find self-importance and contribution on the part of the PhD student in listing the European projects in the field of education to serve other authors.

In the two author's studies, I find the search for the effect of extracurricular programs and projects on the development of students as full-fledged citizens, capable of realizing themselves professionally and contributing to the sustainable development of society, particularly valuable. I appreciate that data collected from teachers in a school where extracurricular projects and programs are implemented can provide relevant information from their observations of students. Moreover, the teaching staff is directly involved in the organization of these extracurricular activities and their desired effect. By sharing information about the difficulties, good practices, and needs in the implementation of extracurricular projects and practices, they fit into the processes of improving civic education and increasing the key competencies of students.

4. Notes and recommendations

1. I would recommend the dissertation student clarify the use of some specialized terms and combinations related to the tools of empirical research;
2. When printing the dissertation work, for which I am appealing, I recommend that at every first reference to authors in the text, the rule should be followed to write their names as well.

5. Contributions

I accept and admire the listed 6 contributions from the PhD student

I am supplementing the well-drawn conclusions and recommendations from the dissertation student as her additional contribution to the dissertation research.

Daniela Milanova has acquired and demonstrates very good research and analytical skills. He has a very good academic style. She used relevant academic literature from Bulgarian and foreign authors.

The abstract corresponds to the dissertation work.

The dissertation student has 3 scientific articles on the topic of the dissertation work, exceeding the required number.

6. Conclusion

Everything positive said so far, gives me a reason to give a positive assessment of Daniela Milanova's dissertation work. I will vote "Yes" for the awarding of the educational and scientific degree "Doctor" in sociology to Daniela Milanova in professional direction 3.1. Sociology, anthropology, and cultural sciences

Reviewer: Prof. Ph.D. Dobrinka St. Peycheva

04. 02.2024

Blagoevgrad